

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

У статті йдеться про емоційно-забарвлену лексику у сучасному англomовному парентальному дискурсі та особливості її вербалізації залежно від конфігурації ролей мовців.

Ключові слова: *парентальний дискурс, емоційно-забарвлена лексика, конфігурація ролей мовців, вербалізація.*

Особенности вербализации эмоционально-окрашенной лексики в англоязычном парентальном дискурсе (О.В. Бровкина, А.А. Мищенко).

В статье речь идет об эмоционально-окрашенной лексики в современном англоязычном парентальном дискурсе и особенностях ее вербализации зависимо от конфигурации ролей коммуникантов.

Ключевые слова: *парентальный дискурс, эмоционально-окрашенная лексика, конфигурации ролей коммуникантов, вербализация.*

The Peculiarities of Verbalization of Emotionally Marked Lexemes in the English Parental discourse (O.V. Brovkina, A.O. Mishchenko).

The integration of humanities and social sciences and the expanding of the interests' sphere of the linguistic studies reorients some modern linguistic studies towards the discourse analysis and confirms the urgent need to explore the means of verbalization of emotionally marked lexemes in the modern English parental discourse. The English parental discourse presents a communication of interlocutors connected by family ties; its main features are the absence of the official regulation, consecution of the communicative moves' transmission, dependence on the gender, age and status-role configuration. The emotionally marked lexemes in the English parental discourse are verbalized according to the

addresser-addressee configuration of the speakers' roles «PARENTS–CHILDREN» and «GUARDIAN–WARD». The emotionally marked lexemes, which are used to describe feelings and to render the emotional shades in the evaluation of things, people and deeds, are called expressives. The expressives in the addresser-addressee configuration of the speakers' roles «GUARDIAN–WARD» are verbalized mostly by the vulgarisms, abusive vocabulary, colloquialisms, synonymic variants of the vocabulary of common use in the negative meaning. The expressives in the addresser-addressee configuration of the speakers' roles «PARENTS–CHILDREN» are verbalized mostly by the diminutives and the method on words' making with the help of diminutive suffixes.

Key words: *parental discourse, emotionally marked lexemes, the addresser-addressee configuration of the speakers' roles, verbalization.*

Парентальний дискурс є складовою соціального життя та презентує комунікацію пов'язаних сімейними зв'язками осіб, основними ознаками якої є відсутність офіційної регламентації, порядку передачі комунікативних ходів, залежна від статі та віку статусно-рольова конфігурація.

У лінгвістиці відбувається комплексне дослідження комунікативних стратегій та тактик парентального дискурсу [2; 6], вивчається специфіка розмовної мови родини [1], встановлюється вікова і гендерна диференціація тактико-стратегічних конфігурацій [4; 8], аналізуються невербальні засоби родинної комунікації [9].

Інтегрування гуманітарних та соціальних дисциплін і розширення сфери інтересів лінгвістичних студій переорієнтовує сучасні мовознавчі студії у напрямку дискурсивного аналізу та засвідчує нагальну потребу вивчення засобів омовлення експресивності у парентальному типі дискурсу як контекстуалізованому спілкуванні, що й визначає актуальність поданого дослідження.

Об'єктом дослідження виступає емоційно-забарвлена лексика у парентальному дискурсі відповідно до адресантно-адресатних конфігурацій «ОПКУНИ – ПІДОПІЧНІ» та «БАТЬКИ – ДІТИ». **Предметом** дослідження є

лексико-стилістичні та ситуативні особливості вживання емоційно-забарвленої лексики в англomовному парентальному дискурсі.

Парентальний дискурс представляє собою тип особистісно-орієнтованої комунікативної взаємодії у сімейно-побутовій сфері і характеризується статусною асиметрією, що зумовлена соціальною, віковою та рольовою нерівністю учасників спілкування. Поданому типові комунікації притаманними є неформальність та емоційність (позитивна і негативна).

Мовленнєва діяльність людини – це рольова мовленнєва діяльність. В процесі спілкування мовці є носіями сукупності певних соціальних ролей [10]. Соціальна роль – це форма поведінки людини у суспільстві, яка визначається її положенням у певній соціальній групі (батько, син, опікун, ...) [7].

Експресивними є виражальні засоби мови, наділені почуттєвістю, емоційністю. Вони надають висловлюванню певного колориту, тональності. Залежно від мети і життєвої ситуації мовлення буває емоційно нейтральним або урочистим, офіційним, фамільярним, інтимно-ласкавим, гумористичним, сатиричним або й саркастичним [5, с. 89]. У своїй більшості слова виконують оцінно-експресивну функцію, завдяки якій у семантиці слів можуть бути закладені почуття радості, захоплення, ніжності, незадоволення, обурення, глузування тощо. Емоційно забарвлені лексеми, які слугують для опису почуттів, а також для передачі емоційних відтінків в оцінці явищ, подій, людей, називають експресивами (експресемами) [3].

Експресія в парентальному дискурсі виявляється лексично, коли корінь слова містить позитивний чи негативний семантичний заряд, або за допомогою словотворчих афіксів, які механічно «прищеплюють» слову нові відтінки.

За допомогою внутрішньосистемних (інгерентних, фонових, словникових, парадигматичних [11]) експресив комунікант-член родини повідомляє позитивну або негативну інформацію. Поданий вид експресив

використовується в адресантно-адресатній конфігурації «ОПКУНИ – ПІДОПІЧНІ» у вигляді вульгаризмів:

(1) STEPMOTHER: “Give me money, brat, pack rat!”

TIM: “But I wanted to buy...” (Rowling).

Емоційну експресію у дискурсивному фрагменті № 1 підкреслюють вульгаризми «*brat*» та «*pack rat*», які також розцінюються як лайлива лексика. Лексеми такого типу показують, що мовець не дотримується загальних норм комунікації, а тому емоції переважають над розумом.

Контекстуальні (адгерентні, синтагматичні [3]) експресиви слугують для вираження експресії лише у відповідному контексті:

(2) STEPMOTHER: “Viper, come here! Hurry!”

TIM: “But I haven’t done this” (Rowling).

Лексема «*viper*» – негативна контекстуальна метафорична експресива, яку використовує мачуха для образи пасинка та передачі своїх найгірших емоцій.

Підбір синонімічних варіантних відповідників до загальноновживаних слів також слугує засобом вираження емоцій:

(3) AUNT MARGE: “Don’t you smirk at me! I hoped school would knock some manners into you”. She took a large gulp of tea, wiped her mustache, and said: “Where is it that you send him, again, Vernon?”

UNCLE VERNON: “St. Brutu’s. It’s a first rate institution for hopeless cases” (Rowling).

Просторічна лексема «*smirk*» використана комунікантом-ОПКУНОМ для передачі емоцій. Подана одиниця – синонімічний варіант для загальноновживаного слова «*smile*». Мовець використовує синонімічний варіантний відповідник «*take a gulp*» і «*mustache*» для передачі несерйозного ставлення до комуніканта-ПІДОПІЧНОГО. Інтерактант-ОПКУН називає підопічного Гаррі «*hopeless case*», що свідчить про мізерне становище дитини у сім’ї.

Парентальному дискурсу притаманними є невимушеність, спонтанність, ситуативна зумовленість [2], тому розмовний стиль є основним в комунікації поданої конфігурації.

Для конфігурації «ОПІКУНИ – ПІДОПІЧНІ» характерними є стилістично знижені, просторічні слова, що іноді перебувають за межами літературної норми. Прикладом слугує фрагмент комунікації опікунів з негативним описом їхньої підопічної з відомого роману Гюго «Les Miserables».

(4) STEPFATHER: *“The creature” is growing and “eating”. Let her not bother me, or I’ll fire her brat right into the middle of her secrets.*

STEMOTHER: *“The devil!” Don’t let’s allow the child to go. This lark is going to turn into a milch cow. I see through it. Some ninny has taken a fancy to the momsie (Huho).*

Дискурсивний фрагмент № 4 містить у собі майже всі засоби вираження розмовного стилю у парентальному дискурсі. Лексеми «*creature*», «*brat*» і вираз «*the devil!*» відносяться до лайливої лексики. У поданому контексті слово «*creature*» зовсім не передає абстрактне поняття створіння, а конкретно виражає різко негативне ставлення опікунів. Вираз «*the Devil!*» вжитий не для охарактеризування особи, а для яскравого підсилення вербального вираження емоцій комуніканта. Слова «*lark*» та «*ninny*» представляють просторічну лексику, яка використана для негативного оцінювання. У поданій ситуації спостерігається утворення синонімічних варіантів для загальнозживаних слів. Наприклад: «*fire*» вжито замість «*kick*», а вираз «*take a fancy*» замість «*fall in love*». Поданий прийом використаний комунікантом-ОПІКУНОМ для підсилення експресії. Цікаво те, що слово «*momsie*» утворене додаванням демінутивного суфікса *-ie*, що позначає пестливе ставлення мовця до особи. У поданому контексті слово «*momsie*» характеризується згрубілістю.

У конфігурації «БАТЬКИ – ДІТИ» емоційність виражається словотворчими засобами:

(5) MOTHER: “*Dinky Duddydums, don’t cry, Mummy won’t let him spoil your special day!*” – she cried, *flinging her arms around her sonny*.

SON: “*I... don't... want... him... t-t-to come!*” Dudley yelled between huge, pretend sobs. “*He always sp- spoils everything!*” (Rowling).

У фрагменті № 5 відразу впадає в очі суфікс –у (*Dinky, Duddydums, Mummy, sonny*). Поданий демінутивний суфікс перетворює звичайне слово на емоційно-забарвлену лексему. Він виражає пестливе та лагідне ставлення комуніканта-матері до мовця-сина.

(6) MOTHER: “*There’s more in the frying pan, sweetums,*” said Aunt Petunia, turning misty eyes on her *massive* son. “*We must build you up while we have got the chance*”.

SON: “*I don’t want to eat!*” (Rowling).

Лексема «*sweetums*» передає зменшено-пестливе значення і утворюється за допомогою суфікса –um до основи *sweet*. Емоційно-забарвлене означення «*massive*», висловлене не комунікантом-ДИТИНОЮ, а інтерактантом-мамою, що показує її негативну оцінку. Вираз «*build up*» – синонімічний варіант для загальнозживаного слова «*feed*».

(7) SON: “*Don’t leave me!*”

MOTHER: “*Never! Detach! You are ready, my sunshine! Detach! Detach!*” (Rowling).

Звертання «*sunshine*» слугує яскравим прикладом лагідного ставлення матері до сина, бо навіть сама лексема «*sun*» викликає теплі та позитивні почуття. Подане звертання утворене складанням основ, які в результаті поповнюють словник новою метафоричною лексемою.

Тема родинних відносин в конфігурації «БАТЬКИ – ДІТИ» яскраво змальована не тільки в серії книг про Гаррі Поттера, але і в ряді інших художніх творів. Наприклад, у казково-фантастичній повісті «Tim Thaler, or the Traded Laughter» у головного героя Тіма помирає батько і він залишається зі скупю мачухою та її сином. У творі спостерігається різке протиставлення у спілкуванні матері з сином та з пасинком:

(8) MOTHER: *Who's done this, honey? – stepmother shouted at the top of her lungs, having seen a blood on her sonny's hand*".

SON: *"It's Tim, he pushed me!"* (Rowling).

За допомогою демінутивного суфіксу –у в лексемі «*sonny*» відразу стає зрозумілим, що комунікант-мати навіть занадто опікується своїм рідним сином і готова покарати кривдника, а вираз «*shouted at the top of her lungs*» тільки підтверджує цю думку.

Отже, основним в адресантно-адресатній конфігурації «ОПІКУНИ – ПІДОПІЧНІ» є негативне ставлення мовця-ОПІКУНА до комуніканта-ПІДОПІЧНОГО. Це виражається численними вульгаризмами, лайливою, просторічною лексикою, синонімічними варіантами загальноживаних слів із негативним забарвленням. У конфігурації «БАТЬКИ – ДІТИ» переважають зменшено-пестливі слова та прийом творення слів за допомогою демінутивних суфіксів.

Подальше дослідження англомовного парентального дискурсу передбачає аналіз особливостей синтаксичної будови при конфігураціях «ОПІКУНИ – ПІДОПІЧНІ» та «БАТЬКИ – ДІТИ».

ЛІТЕРАТУРА

1. Байкулова А.Н. Речевое общение в семье : дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.01 / А.Н. Байкулова. – Саратов, 2006. – 290 с.

2. Бровкіна О.В. Стратегії англомовного родинного дискурсу в ситуаціях відвертого спілкування, утішання, непорозуміння : дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.04 / Оксана Володимирівна Бровкіна. – Суми, 2014. – 229 с.

3. Григорьев В.П. Поэтика слова. На материале русской советской поэзии / В.П. Григорьев. – М. : Наука, 1979. – 140 с.

4. Гридасова О.І. Особливості актуалізації стереотипних ролей в англомовному сімейному конфліктному дискурсі : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / О.І. Гридасова. – Харків, 2010. – 215 с.

5. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навчальний посiбник / П.С. Дудик – К. : Видавничий центр «Академiя», 2005. – 368 с.

6. Козлова В.В. Реалiзацiя виховного впливу в англomовному парентальному дискурсi: структурно-семантичний та прагматичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фiлол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / В.В. Козлова. – Харкiв, 2012. – 20 с.

7. Крысин Л.П. Речевое общение и социальные роли говорящих / Л.П. Крысин // Социально-лингвистические исследования. – М. : Наука, 1976. – С. 42-52.

8. Семенюк А.А. Гендерні та вікові особливості кооперативної мовленнєвої поведінки в сімейному дискурсi : дис. ... канд. фiлол. наук : 10.02.04 / А.А. Семенюк. – Донецьк, 2007. – 242 с.

9. Солощук Л.В. Невербальні аспекти матримоніального діалогічного дискурсу / Л.В. Солощук // Вісник СумДУ. Серія «Філологія». – 2008. – № 1(96). – С. 96-104.

10. Тарасов Е.Ф. Речевое воздействие как проблема речевого общения / Е.Ф. Тарасов // Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации / отв. ред. Ф.М. Березин, Е.Ф. Тарасов. – М : Наука, 1990. – С. 3-14.

11. Чабаненко В.А. Теоретичні засади дослідження експресивних засобів української мови / В.А. Чабаненко // Мовознавство. – 1984. – № 2. – С. 11-18.

Ілюстративний матеріал

1. Huho V. Les Misérables: Volume Two [Електронний ресурс] : a book for reading online / V. Huho. – BiblioBazaar, – 2009. – 360 p. – Режим доступу: <http://www.classicly.com/read-les-miserables-online-free>

2. Rowling J.K. – Harry Potter and The Philosopher's Stone – Джоан К Роулінг – Гарри Поттер и философский камень 1 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.delightenglish.ru/books/Potter_1.htm

Бровкіна О.В. Особливості вербалізації емоційно-забарвленої лексики в англomовному парентальному дискурсі / О.В. Бровкіна, А.О. Міщенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. – Вип. 61. – С. 25-27.